

מראי מקומות - מועד קטן

יז.

יכולים ללמוד ממנו. ותי' דעל עבירה לאו בר נדוי הוא, שהרי לנדוי יש זמן מסוים של ל' יום, אבל בר שמתא הוא, שהוא עד יום מותו, ועי"ז ישוב מחטאו, וא"כ אין תועלת בנדוי, והי' צריך שמתא דוקא. ובשי' לר' יחיאל מפריש כ' שהיו מוצאין ללמוד לפני אחרים ע"י דוחק קצת, ומה דאמר' לעיל דשונה, היינו במקום שאינם יכולים ללמוד מאחרים כלל, רק ממנו.

ד. לא לשמתי, קא מיתחיל שמא דשמיא
כ' בשיטה לר' יחיאל מפריש, דהיינו או דאמר' אינשי דחכמים מחפין אהדדי, או דיש לחוש שמא ילמדו ממעשיו, כיון דצורבא מרבנן הוא.

ה. אם דומה הרב למלאך ד', יבקשו תורה מפיו, וכו'
ע' בחגיגה (טו) דמחלק בגמ' בין גדול לקטן, דרק בקטן אמרי' כן, אבל בגדול, דהיינו, מי שידוע ליזהר שלא ילמוד ממעשיו, יכול ללמוד תורה מפיו, וכמש"כ רש"י שם. אבל לכא' יש להק' מהגמ' כאן, למה באמת לא היו יכולין ללמוד ממנו. וכ' תוס' שם דאה"נ, י"ל דכאן מיירי בקטנים. א"נ, אפי' היו גדולים נידהו, כיון שמצא מקום לנדותו, ובדין הי' (ולכא' כוונתו לומר דאף אם ממילא לא יהיו יכולים ללמוד ממנו וכדלעיל, הא סכ"ס הא נתייב נדוי). וכבר עמדו האחרונים אהא דהרמב"ם ועוד כתבו דיש איסור ללמוד תורה מרשע, ואינם מחלקים בין גדול לקטן, ולמה. וע' בש"ך (יו"ד רמ"ו, ח'), שכ' דאולי ס"ל להרמב"ם כמש"כ תוס' שם, דקטנים היו, וא"כ, אם קטנים היו בימי התלמוד, כ"ש בזמן הזה, שכולם נחשבים קטנים. עוד כ' דאולי לא קיי"ל כוותי' דר"מ דס"ל לחלק בין גדול לקטן, אלא קיי"ל דאפי' גדולים אסורים ללמוד תורה מרשע. וכ"כ האהל יעקב (שאלה ע'), דכל התירוצים של הגמ' שם הם אליבא דר"מ, ואנן לא קיי"ל כוותי', אלא קיי"ל דלעולם אסור לבקש תורה מפי רשע.

ו. א"ל לאו בדידך מחייכנא
מכאן הביא הריטב"א (טו: ד"ה מנודה) ראי' שאין איסור לדבר עם מי שהוא בנידוי, שהרי ר"י דיבר עמו פנים בפנים.

ז. עיילוהו למערתא דחסידי ולא קבלוהו
יש לעי', למה חשבו מעיקרא לקוברו עם החסידים. וביאר ביעב"ץ, חשבוהו לבעל תשובה, ואמר' דבמקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד. ולא ביאר למה לא קבלוהו למעשה, ואולי באמת לא עשה תשובה גמורה. אולם ע' בביאור הגר"א (יו"ד שס"ב, ט') שכ' דמה דאי' בשו"ע שם דקוברין בעלי תשובה אצל צדיקים גמורים, מקורו

המשך בעמוד הבא

א. צורבא מרבנן עביד דינא לנפשי'
במילתא דפסיקא לי'

הק' הנמוקי יוסף (ט. בדפי הרי"ף), מאי איריא צורבא מרבנן, אפי' כ"ע, דהא קיי"ל דעביד איניש דינא לנפשי' אפי' במילתא דליכא פסידא. ותי' דרבותא קאמה, דאפי' צורבא מרבנן, שצריך להיות נוח במשאו ומתנו, מ"מ עביד דינא לנפשי' במילתא דפסיקא לי', כגון הקורא לחבירו עבד או ממזה דאמר' בהדיא יהא בנדוי. והביא מי"מ דאי קים לי' שחבירו חייב לו, ואינו רוצה לפרעו, רשאי לנדותו עד שיפרענו (ומשמע דכוונתו ג"כ לתרץ קו' זו, דמה דאמר' דת"ח עביד איניש דינא לנפשי', היינו שיכול לנדותו). וע' בשיטת ריב"ב שם שכ' עוד לתרץ, דהא קמ"ל דבמילתא דפסיקא לי' הוא עצמו דן את הדין, ומוציא מבעל חובו ע"פ אותו הדין, ואינו צריך לדון לפני ב"ד אחר.

וע"ע בתוס' הרא"ש, שהביא מה שפרש"י בסוגיין, דהיכא דברור לו הדין דיכול לדון בעצמו, והק' התוס' הרא"ש, נהי דברור לו, אבל לאחרים אינו ברור, וא"כ יש חשש חילול השם בדבר. ועוד, הא אין אדם דן דינו של קרובו, אפי' אם ברור לו, וכ"ש שאינו דן על עצמו (וע' בהערות להגר"ש מש"כ בדעת הריטב"א, ומשמע דכוונתו לומר שאין זה באמת דין שדן לעצמו, אלא שיכול לסמוך שודאי יפסקו לו ב"ד שיהי' יכול ליטול חפציו, ויכול לעשות כדיו עפ"ז). ודייק מפי' ר"ח דלענין נדוי קאמה, ולא לענין ממון, ואמר' דבמילתא דפסיקא לי' הרי הוא מנודה לכל ישראל כאילו נדוהו ב"ד.

ב. לשמתי, וכו'
כ' השפת אמת דמה דבסוף שמתי', היינו לכא' דלא כר"ל, דס"ל לקמן בסמוך דת"ח שסרח אין מנדין אותו, ואף דברא"ש ועוד משמע דאף ר"ל מודה דהיכא דסני שומעני' טפי דמנדין אותו, מ"מ לא משמע לחלק הכי בסוגיין. והביא מהרמב"ם (ת"ת ז, א) דמשמע דדוקא בחכם זקן או אב ב"ד ס"ל לר"ל דאין מנדין, אבל ת"ח בעלמא מנדין.

ג. צריכי לי' רבנן
פרש"י דאתרי', דהוה רבהון. וק', הא קיי"ל לעיל (טו) דשונה ושונין לו, וא"כ אפי' אם הוא בנדוי יכולים ללמוד ממנו, ולמה יהיו צריכים להתירו. וכ' הריטב"א דהני מילי ברחוק ד' אמות, וגנאי הדבר לתלמידים ללמוד ממנו באופן זה. אבל הנמוקי יוסף (ט. בדפי הרי"ף) כ' דמכאן למדים דשמתא חמורה טפי מנדוי, דאילו בנדוי אמרי' דשונה ושונין לו, אבל בשמתא ע"כ אינו יכול ללמד, ולכן היו רוצים להתירו כדי שיהי' יכול ללמד. אבל א"כ, למה באמת לא היו מנדין אותו, ועי"ז יהיו

מראי מקומות - מועד קטן

יז. (המשך)

י. אמרה ליהוי ההוא גברא בשמתא, דקעבר משום ולפני עור לא תתן מכשול
ע' בפרי יצחק (ב' מ"ט, ד"ה והנה כבר), שחקר בהא דלפני עור, האם מי שנתן לאחר היכי תמצא לעשות עבירה, ואינו עובר העבירה, האם מכל מקום עבר על לפני עור, או דלמא אינו עובר אא"כ פלוני נכשל למעשה בעבירה. וכ' דמשמע במעשה זה דאמרה אמתא דבי רבי מיד שיהי' ההוא גברא בשמתא, ולא המתנה לראות אם יכהו הבן או לא, וא"כ לכאור' משמע מהכא דעובר אפי' אם אין חבירו נכשל למעשה.

יא. במכה לבנו הגדול
כ' העיון יעקב דה"ה בתו, ומה שנקט בנו הוא משום שמלמדו תורה, ומ"מ אין להכותו, וכ"ש בתו.

יב. ת"ח מנדה לעצמו ומיפר לעצמו
ע' ברין בנדרים (ז: ד"ה ת"ח מנדה וכו') שהביא מח' ראשונים בענין זה. שי' הרשב"א הוא דלא אמרי' כן אלא היכא דבאמת לא הי' בר נידוי, כההיא דמר זוטרא שהי' מנדה עצמו משום מדת חסידות, אבל מי שהוא באמת בר נידוי, לא כל הימנו להתיר את עצמו. אבל שי' הרמב"ם (ת"ת ז, יא) הוא דבכל גווני שנדה את עצמו יכול להתיר את עצמו.

יג. שקלי אחתי בכדא
ע' במהרש"א בביאור מה שעשה באופן זה דוקא.

מגמרון, מהא דקברוהו אצל הדיינים. וסיים הגר"א "וע' ש"ך", וכ' הש"ך שם בשם הב"ח שאין קוברין בעל תשובה אצל חסיד, ואולי כוונת הגר"א לומר דמקור דין זה ג"כ מסוגיין, שהיו חושבין לקוברו אצל חסידים משום שהי' בעל תשובה, אבל טעו בזה, דבאמת אצל חסידים אין קוברין בעלי תשובה (ואולי משום דאף דצדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד במקום בעלי תשובה, אבל חסידים עדיפי מצדיקים).

ה. למערתא דדייני וקבלוהו
פי' הריטב"א, כיון שעשה כר' אלעאי, אלא דלא הי' יכול לכופ יצרו, ונתנדה והוא אומר שמתנחם מחטאיו, ראוי הי' לקבלו. והוסיף דאע"פ דאמרי' דמי שמת בנידוי, ב"ד סוקלין את אורנו, י"א דצורבא מרבנן שאני, והנכון הוא דזהו רק היכא שזלזל בנידוי, ולא חשש לחזור בתשובה, ולא לפייס שיתירוהו, משא"כ בזה.

ז. ויעשה מה שבלבו חפץ
פי' תוס' בשם ר"ח, דח"ו שיוכל לעבור העבירה, אלא דע"י מה שיעשה לא יבוא לעבור העבירה. אולם ע' בתוס' בחגיגה (טז.) דכ' דאין הסוגיא דהתם משמע כדבריו, משום דהק' הגמ' מהא דכל שלא חס על כבוד קונו וכו', ומסיק דל"ק, הא דמצי כייף ליצרי', הא דלא מצי, וא"כ משמע דבאמת יכול לעבור היכא דלא מצי כייף ליצרי'. והמהרש"א בקידושין (מ.) פי' דגם כוונת הר"ח דאם לא מצי כייף ליצרי' שיעשה בסתר, רק שהוא פי' שתכלית לבישת שחורים וכו' הוא כדי לכופ יצרו.